

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Mikołaj Pawlak

Warszawa, 30 grudnia 2022 roku

ZSS.422.25.2022.AC

Pani
Anna Moskwa
Minister Klimatu i Środowiska

Pan
Adam Niedzielski
Minister Zdrowia

Szanowna Pani Minister,

Szanowny Panie Ministrze,

organizacja humanitarna i rozwojowa działająca na rzecz dzieci UNICEF w raporcie nt. „Miejsca i przestrzenie: Wpływ środowiska na dobrostan dzieci”¹ analizowała m.in. poziom zatrucia ołowiem u dzieci w krajach bogatych, w tym w Polsce. W rankingu 43 państw UE i OECD, pokazującym, w których krajach dzieci są najbardziej narażone na skażenie ołowiem, Polska zajęła 29. miejsce. Z danych UNICEF wynika, że w Polsce ponad 260 tys. dzieci ma podwyższony poziom ołowiu we krwi, czyli pierwiastka, który jest silną neurotoksyną powodującą zaburzenia neurologiczne i sercowo-naczyniowe, w tym także odpowiedzialną za więcej zgonów na świecie niż malaria, wojny i terroryzm czy katastrofy naturalne.

W raporcie zwrócono uwagę, że nie ma bezpiecznych poziomów ołowiu – szkodliwe skutki narażenia na działanie ołowiu pojawiają się już przy bardzo niskich poziomach stężenia ołowiu w krwiobiegu. Ołów wpływa nie tylko na funkcjonowanie organizmów dzieci, lecz także ma negatywny wpływ na koncentrację uwagi, pamięć (zarówno długo-, jak i krótkotrwałą) oraz planowanie i rozwiązywanie problemów. Może także zwiększać agresję i zachowania antyspołeczne. Może być w zabawkach, ubraniach, kosmetykach, naczyniach i przyborach kuchennych, farbach a nawet w rurach wodociągowych. Ołów może przedostać się do naszej żywności poprzez glebę lub wodę. Szczególnie narażeni

---

¹ Źródło: <https://unicef.pl/co-robimy/publikacje/wplyw-srodowiska-na-dzieci>

na uszkodzenia mózgu i zaburzenia funkcji poznawczych w wyniku zatrucia ołowiem są chłopcy. Z kolei narażenie dziewcząt na działanie ołowiu we wczesnym okresie życia, a nawet w łonie matki, może zaburzać ich wzorce hormonalne i wiąże się z opóźnionym dojrzewaniem płciowym².

W tym miejscu podkreślić należy, że dzieci to grupa populacyjna szczególnego ryzyka, u których podstawowym źródłem narażenia na metale ciężkie jest droga pozazywniowa. Połykanie cząsteczek pyłów unoszących się w powietrzu czy wprowadzonych do ust razem z zabrudzonymi rękami lub zabawkami ma miejsce najczęściej podczas gier ruchowych na placach zabaw, boiskach czy zabaw w piaskownicach³. Systematyczne, nawet rozłożone w czasie narażenie małego dziecka nawet na niskie stężenia ołowiu może prowadzić do trwałych zaburzeń jego zdrowia i ograniczyć harmonijny rozwój.

Toksyczne działanie ołowiu u dzieci ujawnia się głównie w zaburzeniach układu nerwowego, krwiotwórczego, kostnego, czynności nerek i przewodu pokarmowego. Najbardziej wrażliwy jest ośrodkowy układ nerwowy (OUN), gdzie ołów może powodować zaburzenia uwalniania neurotransmiterów w mózgu, wywoływać zmiany w metabolizmie wapnia, jak również może przyczyniać się do uszkodzenia bariery krew-mózg. Niedojrzały, stale rozwijający się system nerwowy dziecka jest szczególnie wrażliwy, a efekty działania toksycznego ołowiu mogą mieć poważne konsekwencje manifestujące się zaburzeniami jego funkcji psychomotorycznych, poznawczych i behawioralnych. Neurotoksyczne właściwości ołowiu mogą objawiać się także zaburzeniami mowy i słuchu, zaburzeniami percepcji i uwagi oraz nadpobudliwością. Objawy te mogą nasilać się u dzieci starszych, u których dochodzi do pogorszenia wyników w nauce, trudności z pisaniem i mówieniem oraz problemów z koncentracją. Objawy neuropatii obwodowej obserwuje się u dzieci przy stężeniach ołowiu we krwi przekraczających 40 µg/dl, natomiast objawy encefalopatii ołowiczej zaobserwowano przy stężeniu ołowiu we krwi dzieci powyższej 80-100 µg/dl. Encefalopatia ołowicza może pozostawiać trwałe następstwa w postaci zaników korowych, stanów otępiennych, epilepsji, a nawet wodogłowia czy neuropatii nerwu wzrokowego i ślepoty. Uszkodzenie narządu słuchu i wystąpienie zaburzeń przewodnictwa w nerwie słuchowym u dzieci narażonych środowiskowo na ołów, objawia się stopniowym i systematycznym

---

² Tamże, s. 25.

³ Szerzej na ten temat zob. Nieć J, Baranowska R, Dziubanek G, Rogala D, Narażenie środowiskowe dzieci na metale ciężkie zawarte w glebach z placów zabaw, boisk, piaskownic i terenów przedszkoli z obszaru Górnego Śląska, JEcolHealth, vol. 17, nr 2, kwiecień-czerwiec 2013, s.55.

podwyższaniem się progu słuchu. Ołów wpływa na metabolizm witaminy D, obniżając stężenie jej aktywnej postaci. Wpływ na układ kostny jest wynikiem złożonych interakcji pomiędzy ołowiem, wapniem i innymi pierwiastkami w ustroju. Ołów hamuje również pirymidyno-5-nukleotydazę w erytrocytach, co skutkuje akumulacją nukleotydów w erytrocytach i powoduje destabilizację ich błony komórkowej. Efektem nefrotoksycznego działania ołowiu na kanaliki nerkowe mogą być: aminoacyduria, fosfaturia oraz glikozuria. Zmiany te występują przy krótkotrwałym narażeniu i są odwracalne. Środowiskowe narażenie dzieci na oddziaływanie ołowiu może doprowadzić do uszkodzenia kłębuszka nerkowego. Skutkiem dłuższego narażenia na ołów są nieodwracalne zmiany w nerkach prowadzące do zaniku kłębuszków nerkowych i zwłóknienia śródmiąższowego. Wpływ ołowiu na przewód pokarmowy objawia się brakiem łaknienia lub kolką ołowiczą spowodowaną skurczem mięśni gładkich jelit.⁴

Mimo zakończenia wydobycia rud cynkowo-ołowiowych w Polsce oraz znaczącego spadku emisji ołowiu pozostaje on trwale obecny we wszystkich składnikach środowiska: w powietrzu, glebach, a również w niewielkich ilościach w wodach powierzchniowych. Problem zanieczyszczenia środowiska ołowiem jest więc ciągle aktualny i ważny. Metal ten charakteryzuje się silnie toksycznym oddziaływaniem na organizmy żywe, a jego zwiększone dawki mają bardzo niekorzystny wpływ na życie i zdrowie ludzi oraz zwierząt. Z tego powodu wpływ związków ołowiu na środowisko przyrodnicze oraz na zdrowie człowieka, w szczególności dzieci, powinien być stale monitorowany. Tym bardziej że otwarta pozostaje kwestia oddziaływania na ludzi nawet niewielkich dawek tego metalu, skoro każda jego ilość jest toksyczna i ma on tendencję do kumulowania się w organizmach żywych⁵.

Dzieci zamieszkujące tereny wysoko uprzemysłowione były i są obciążone dużym ryzykiem zdrowotnym. Jak wynika z przeglądu badań dotyczących wpływu metali ciężkich na zdrowie dzieci, niekorzystne skutki zdrowotne mogą pojawiać się nawet przy braku klinicznych objawów zatrucia, dlatego tak istotne są działania profilaktyczne i edukacyjne⁶.

W Polsce, co należy podkreślić, dzięki badaniom diagnostycznym można oznaczyć poziom ołowiu we krwi. Wiedza o tym, jak wszechobecne jest zanieczyszczenie ołowiem

---

⁴ Szerzej na ten temat zob. Kapka L, Wdowiak L, Woźnica I, Perzyło K, Kwapuliński J. Ekspozycja środowiskowa na ołów jako problem środowiskowy. *Medycyny Ogólnej*. 2009; 15(2):219-228.

⁵ Cabała J., Janeczek J., & Kowalczyk A. (2021). Ołów w środowisku. *Narracje O Zagładzie*, (specjalny), 147-224.

⁶ Nieć J., Marchwińska-Wyrwał E. Przegląd badań i działań profilaktycznych związanych z narażeniem dzieci śląskich na metale ciężkie. *Polski Przegląd Nauk o Zdrowiu*. 2017;1(50), s.145.

i zrozumienie, jak negatywnie wpływa ono na zdrowie dzieci i całych społeczności, według UNICEF, obliguje nas wszystkich do podjęcia natychmiastowych działań. UNICEF podkreśla szczególną rolę państwa w walce z zatruciem łożowiem. Zdaniem organizacji państwo powinno m.in. monitorować i testować poziom łożowiu we krwi, zanieczyszczenie łożowiem i wprowadzić środki zapobiegawcze.

W tym miejscu chciałbym się odnieść do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁷ oraz ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁸. Art. 5 Konstytucji RP stanowi m.in. że Rzeczpospolita Polska zapewnia prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, a także zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Nadto w art. 68 wskazano, każdy ma prawo do ochrony zdrowia (ust. 1), zaś władze publiczne są obowiązane m.in. do zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska (ust. 4).⁹ Z kolei art. 85 ww. ustawy Prawo ochrony środowiska jest pierwszym z grupy przepisów odnoszących się do ochrony poszczególnych elementów środowiska. Ta grupa przepisów zawiera normy prawne dotyczące ochrony powietrza.

Mając na uwadze szczególne dobro, jakim jest bezpieczne i zdrowe środowisko dla naszych dzieci, zarówno dziś, jak i w przyszłości, na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka¹⁰, zwracam się do Państwa Ministrów z prośbą o dokonanie kompleksowej analizy przedstawionego zagadnienia oraz poinformowanie mnie o zajętych stanowisku i podejmowanych w tym obszarze działaniach.

---

⁷ Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.

⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.

⁹ Środowisko, o którym mowa w art. 5 Konstytucji, należy rozumieć szeroko. W jego zakres wchodzi wszystkie elementy środowiska naturalnego. Istotne znaczenie dla wykładni powołanego artykułu ma konieczność kierowania się w ochronie środowiska zasadą zrównoważonego rozwoju. Oznacza ona przede wszystkim, że ingerencja w środowisko powinna być jak najmniejsza, a korzyści społeczne płynące z tej ingerencji powinny przeważać nad szkodami. Zasada zrównoważonego rozwoju wykracza poza kwestie ściśle związane z ochroną środowiska. Mieści się w niej też m.in. rozwój infrastruktury, budowa więzi społecznych czy kształtowanie ładu przestrzennego. Z kolei obowiązek zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska wymaga od władz publicznych podejmowania działań o charakterze profilaktycznym, jak również leczniczym – tak: P. Tuleja (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. WPK 2019 r.

¹⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 141.